

YAS /KAYIP / ÖLÜM KAVRAMI

Kadriye ŞAHİN ¹
Hülya KARATAŞ ²

“

Konu Başlıkları

1. Giriş
2. Yas Kavramı
3. Yas Kavramına Tarihsel Yaklaşım
4. Yas Süreci
5. Yas Çeşitleri
6. Yas Tepkileri
7. Yas Sürecini Etkileyen Faktörler
8. Yas/Kayıp ve Kültür ile İlişkisi
9. Farklı Disiplinlerde Yas Kavramı
10. Gelişim Dönemlerine Göre Yas /Kayıp Süreci
 - a. Bebeklik, Çocukluk Dönemi ve Yas/Kayıp
 - b. Yetişkinlik, Yaşlılık Dönemi ve Yas
11. Yas Kavramı ve Hemşirelik
12. Yas/Kayıp Süreci ve Etik İlişkisi
13. Yas/Kayıp ile ilgili Filmler, Atasözleri, Deyimler ve Kitaplar
14. Özet Noktalar
15. Örnek Vaka
16. Konu ile ilgili Sorular
17. Kaynaklar

”

“

Öğrenim Hedefleri

- Yas/Kayıp kavramını tanımlayabilme
- Yas çeşitlerini açıklayabilme
- Yas tepkilerini ifade edebilme
- Yası etkileyen faktörleri açıklayabilme
- Yas kavramının gelişim özelliklerine göre farklılıklarını bilme
- Yas/Kayıp sürecinin etikle ilişkisini açıklayabilme
- Yas/kayıp durumunda neler yapılabileceğini planlayabilme

”

Temel Kavramlar

Yas: Ölüm veya bir felaketten doğan acı ve bu acıyı belirten davranışlar
Matem: Kaybın kültürel yönü
Ölüm: Bir insan, bir hayvan veya bitkide hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi
Kayıp: Yitim, yitme, kaybolma

¹ Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, kadriye.sahin@iuc.edu.tr

² Prof. Dr., Harran Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, hulya.karatas35@gmail.com

KAYNAKLAR

- Bildik T. Ölüm, kayıp, yas ve patolojik yas. *Ege Tıp Derg.* 2013;52(4):223-9.
- Oates M. Understanding the grief process: a first step to helping bereaved clients. *TCA J.* 2003;31(1):29-39.
- Gizir CA. Bir kayıp sonrasında zorluklar yaşayan üniversite öğrencilerine yönelik bir yas danışmanlığı modeli. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg.* 2006;2(2):195-213.
- Volkan VD, Zınt E. Kayıptan sonra yaşam "Komplike Yas ve Tedavisi." 6. Baskı. Ankara: Pusula Yayınevi; 2021.
- Özel Y, Özkan B. Kayıp ve yasa psikososyal yaklaşım. *Psikiyatr Güncel Yaklaşımlar.* 2020;12(3):352-67.
- Cesur, G. "Kayıp yaşantılarının sonrası: Tartışmalı bir kavram "Karmaşık Yas"." *Nesne-Psikoloji Dergisi.* 2017; 5(10): 289-310.
- Karaca S. Gecikmiş veda: bir olgu sunumu. *Psikiyatr Hemşireliği Derg.* 2012;3(3):136-40.
- Şimşek Arslan B, Buldukoğlu K. Yasın aile üzerine etkilerini azaltmak için uygulanan yas destek programları. *Psikiyatr Güncel Yaklaşımlar.* 2019;11(3):402-17.
- Yas. *Türk Dil Kurumu.* 2022. Available from: <https://sozluk.gov.tr/>
- Weiss R. Grief, bonds, and relationships. In: Stroebe M, Hansson R, Stroebe W, Schut H, editors. *Handbook of bereavement research: Consequences, coping, and care.* Washington, DC; 2001. p. 47-62.
- Türkmen OO, Büyükeskil M, Ak M, Kesici Ş. Ölüm. İçinde: Baloğlu M, Göv E, Editörler. *Ölüm-yas travması.* 1. Baskı. Ankara: Teknik Tanıtım Matbaa; 2017; 16-21.
- Türkmen OO, Büyükeskil M, Ak M, Kesici Ş. Yas ve Yas Danışmanlığı. İçinde: Baloğlu M, Göv E, editörler. *Ölüm-yas travması.* 1. Baskı. Ankara: Teknik Tanıtım Matbaa; 2017; 23-109.
- Stroebe M, Schut H, Boerner K. Cautioning health-care professionals: bereaved persons are misguided through the stages of grief. *Omega (United States).* 2017;74(4):455-73.
- Hall, C. "Bereavement theory: Recent developments in our understanding of grief and bereavement." *Bereavement Care.* 2014; 33(1): 7-12.
- O'Connor M. Grief: a brief history of research on how body, mind, and brain adapt. *ncbi.nlm.nih.gov [Internet].* 2019.
- Shapiro E. Grief in interpersonal perspective: Theories and their implications. In: Stroebe MS, Hansson RO, Stroebe W, Schut H, editors. *New Handbook of bereavement: Consequences, Coping and Care.* 2001. p. 301-27.
- Carhart-Harris RL, Mayberg HS, Malizia AL, Nutt D. Mourning and melancholia revisited: correspondences between principles of Freudian metapsychology and empirical findings in neuropsychiatry. *Ann Gen Psychiatry.* 2008 ;7:9.
- Lindemann E. Symptomatology and management of acute grief. *Pastoral Psychol.* 1963;14(6):8-18.
- Parkes C. A historical overview of the scientific study of bereavement. In: Stroebe MS, Hansson RO, Stroebe W, Schut H, editors. *Handbook of bereavement research: Consequences, coping, and care.* Washington, DC: APA.; 2001;25-46.
- Hall C. Beyond Kübler-Ross: Recent developments in our understanding of grief and bereavement. *InPsych.* 2011;33:7-11.
- Kübler-Ross E. *The A-Z of Death and Dying: Social, Medical, and Cultural Aspects.* A-Z Death Dying Soc Medical, Cult Asp. 2014.
- Archer J. Theories of grief: Past, present, and future perspectives. In: *Handbook of bereavement research and practice: Advances in theory and intervention.* American Psychological Association; 2014. p. 45-65.
- Stroebe M, Schut H. The dual process model of coping with bereavement: A decade on. *Omega J Death Dying.* 2010 Jan 1;61(4):273-89.
- Boelen PA, van den Hout MA, van den Bout J. A cognitive-behavioral conceptualization of complicated grief. *Clinical Psychology: Science and Practice.* 2006; 13:109-28.
- Zara A. Kayıplar, Yas tepkileri ve yas süreci. yaşadıkça psikolojik sorunlar ve başa çıkma yolları. 2011;73-90.
- Yamazaki A. Living with Stillborn babies as family members: Japanese women who experienced intrauterine fetal death after 28 weeks gestation. *Health Care Women Int.* 2010;31(10):921-37.
- Mestçioğlu Ö, Sorgun E. Psikolojik travma ve sonuçları. İçinde: Baloğlu M., Göv E, editörler. *Travmatik yas.* İstanbul: 5US Yayınları; 2003. p. 179-93.
- Sezgin, Ufuk, et al. "Ne zaman travmatik yas tanısı konur? Ne zaman tedavi başlar." *Klinik Psikiyatri Dergisi.* 2004; 7(3): 167-175.
- Jenkins C, Merry J. Relative grief: Parents and children, sisters and brothers, husbands, wives and partners, grandparents and grandchildren talk about their experience of death and grieving. 2005;201.
- Obst KL, Due C, Oxlad M, Middleton P. Men's grief following pregnancy loss and neonatal loss: A systematic review and emerging theoretical model. *BMC Pregnancy and Childbirth.* BioMed Central Ltd.; 2020. 20; p. 1-17.
- Gorman LM, Sultan DF. The Grieving patient. In: Gorman L, Sultan D, editors. *psychosocial nursing for general patient care.* 2008. p. 129-40.
- Ersoy R. Türklerde ölüm ve ölü ile ilgili rit ve ritüeller *Milli Folk.* 2002;7(54):86-101.
- Anderson H. Common grief, complex grieving. *Pastoral Psychol.* 2010;59(2):127-36.
- Burcu, A.E. "Ölüm ölgüsü üzerine sosyolojik tartışmalar." *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları.* 2008;8: 29-54.
- Walter, Tony. "Grief and culture: A checklist." *Bereavement Care.* 2010; 29(2):5-9.
- Silverman G, Baroiller A, studies SH-D, Culture and grief: Ethnographic perspectives on ritual, relationships and remembering. *Taylor Fr.* 2021;45(1):1-8.
- Kalaycı N. Klasik tragedyalarda "Yakışksız Ölüm", "Yas" ve "Tanıklık" sorunu. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Derg.* 2014;54(2):193-210.

38. Granek L. Mourning sickness: The politicizations of grief. *Rev Gen Psychol.* 2014;18(2):61–8.
39. Kara E. Yas süreci ve dini danışmanlık. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Derg.* 2016 Apr 15;251–70.
40. Kerimoğlu Yıldız G, Balci S. "Kayıp ve yas sürecinde kardeşler." *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi.* 2016; 3(3):208-215.
41. Revet, Alexis, et al. "Bereavement and reactions of grief among children and adolescents: Present data and perspectives." *L'encephale.* 2020; 46(5):356-363.
42. Shear MK, Ghesquiere A, Glickman K. Bereavement and complicated grief. *Curr Psychiatry Rep.* 2013;15(11).
43. Buckley, Thomas, et al. "The nature of death, coping response and intensity of bereavement following death in the critical care environment." *Australian Critical Care* 2015;28(2): 64-70.
44. Raymond A, Lee S, Nursing MB-J. Understanding the bereavement care roles of nurses within acute care: a systematic review. *Wiley Online Libr.* 2016;26(13–14):1787–800.
45. Van Mol MMC, Wagener S, Latour JM, Boelen PA, Spronk PE, Den Uil CA, et al. Developing and testing a nurse-led intervention to support bereavement in relatives in the intensive care (BRIC study): A protocol of a pre-post intervention study. *BMC Palliat Care.* 2020;19(1).
46. Yeşilçınar İ, Acavut G, Şahin E. Perinatal kayıp yaşayan kadına yönelik roy uyum modeline göre hazırlanan hemşirelik bakım planı. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi* 2019;;35(2): 85-92.
47. Fernández-Férez, Alba, et al. "nursing interventions to facilitate the grieving process after perinatal death: a systematic review." *International Journal of Environmental Research And Public Health.* 2021; 18(11): 5587.
48. Shi H, Shan B, Zheng J, Zhang Y, Zhang J, Hu X. Grief as a mediator of the relationship between empathy and compassion fatigue. *Psychooncology.* 2022;31(5):840–7.
49. Hunt P, Denieffe S, Gooney M. Running on empathy: Relationship of empathy to compassion satisfaction and compassion fatigue in cancer healthcare professionals. *Eur J Cancer Care (Engl).* 2019;28(5):e13124.
50. Curcio DL. The lived experiences of nurses caring for dying pediatric patients. *Pediatr Nurs.* 2017;43(1):8–14.
51. Kol E. Jean Watson: İnsan bakım modeli. İçinde: Karadağ A, Çalışkan N, Göçmen BZ., editörler. *Hemşirelik teorileri ve modelleri.* İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık; 2017; s506-527.
52. Arslan Ö.İ., Okumuş H., Buldukoğlu K. "A randomized controlled trial of the effects of nursing care based on Watson's Theory of Human Caring on distress, self-efficacy and adjustment in infertile women." *Journal of Advanced Nursing.* 2014;70(8): 1801-1812.
53. Durgun O.Y., Okumuş H. Effects of nursing care based on watson's theory of human caring on anxiety, distress, and coping, when infertility treatment fails: a randomized controlled trial. *J Caring Sci.* 2017;6(2):95–109.
54. Şenay U. Sister Callista Roy: adaptasyon modeli. İçinde: Karadağ A, Çalışkan N, Göçmen BZ., editörler. *Hemşirelik teorileri ve modelleri.* İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık; 2017; s370-437.
55. Ordin YS, Karayurt Ö, Wellard S. Investigation of adaptation after liver transplantation using Roy's Adaptation Model. *Nurs Health Sci.* 2013;15(1):31–8.
56. Ursavaş FE, Karayurt Ö, İşeri Ö. Nursing approach based on roy adaptation model in a patient undergoing breast conserving surgery for breast cancer. *J Breast Heal.* 2014;10(3):134.
57. Ak V. Hemşirelik bakımında model kullanımına bir örnek: modifiye radikal mastektomi olmuş bir bayanın Roy'un adaptasyon modeline göre incelenmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Derg.* 2010;2(3):106–18.
58. Holland, K., Jenkins, J., Solomn, J., & Whittam S. Roper Logan Tierney modelinin uygulamada kullanılması. editörler. Acaroğlu R, Şendir M, Kaya H., Nobel Tıp Kitabevleri; 2021.
59. Albayrak S. Günlük yaşam aktiviteleri modeli. İçinde: Ocaçlı A, Alpar Ş, editörler. *Hemşirelikte kavram, kuram ve model örnekleri.1. Baskı.* İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevleri; 2013. p. s157-186.
60. Pektekin Ç. Hemşirelik felsefesi/kuramlar-bakım modelleri ve politik yaklaşımlar. 1. Baskı. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi; 2013.
61. Avşar P. Virginia Henderson: Hemşirelik bakımında 14 temel gereksinim teorisi. İçinde: Karadağ A, Çalışkan N, Göçmen BZ., editörler. *Hemşirelik teorileri ve modelleri.* İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık; 2017; s146-164.
62. Demir S. Hildegard E. Peplau: kişilerarası ilişkiler teorisi. İçinde: Karadağ A, Çalışkan N, Göçmen BZ., editörler. *Hemşirelik teorileri ve modelleri.* İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık; 2017. p. s122-144.
63. Özkan B. Joyce Travelbee: İnsan insana ilişkiler. İçinde: Karadağ A, Çalışkan N, Göçmen BZ., editörler. *Hemşirelik teorileri ve modelleri.* İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık; 2017; p. s224-238.
64. Gamino LA, Ritter Jr RH. Ethical practice in grief counseling. *New York: Springer Publishing Company;* 2009;19.
65. Gamino LA, Ritter RH. Death competence: an ethical imperative. 2011;36(1):23–40.
66. SineFeminist. Ölüm, kayıp, yas ve sinema [Internet]. 2022. Available from: <http://sinefeminist.blogspot.com/2016/03/olum-kayp-yas-ve-sinema.html>
67. Duman, Mustafa. "Türk atasözlerinde "ölüm". Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı, İzmir: Ege Üniversitesi. 2012.
68. Türk Dil Kurumu. Güncel Türkçe Sözlük [Internet]. 2022. Available from: <https://www.tdk.gov.tr/>
69. Yazarokur. Kayıp ve yas [Internet]. 2022. Available from: <https://kitap.yazarokur.com/kayip-ve-yas>